Alan DILPAK

Gencîneya Peyvan 2

Pirtûka hîndariyan ji bo fêrbûna peyvên nû û firehkirina gencîneya gotinan, bi wêne, xaçepirs û rahênên cûrbecûr.

Pêşgotin

Hevala mamosta, hevalê mamoste,

We ev daringa (matêriyalê) fêrbûnê pejirand. Lê ez dixwezim ji bo we, bi kurtahî, bikaranîna wê zelal bikim.

Ev daring baş bi kêrî gencîneya gotinên kurdî yên bingehîn tê. Şagirt her 12 gotinan, li gor nîşanên diyarkirî, nas dike û fêr dibe.

Baldan (konsêntrasiyon), daxwez û bilezbûna şagirtan bi zîrekî û têgihîştina wan ve girêdayî ye. Lewma pêwîstiya van şagirtan bi zaf balkêşî û yarmetiya (alîkarî) pêdagogan heye. Ev daxwezî li ser me pir giran e. Ev daring dibe alîkarî û asanî ji bo amadekirineke çalak û ew gengaziyeke (îmkan, rêdan) cudayî pêşkêş dike.

Me bi pêkanîna hin nîşanan xwestiye, ku hînbûn bi vê pirtûkê hên asantir bibe. Pirtûk ji aliyê şêwe (mêtod) ve wisa hatiye danîn, ku xwendevan bikanibe serbixwe kar bike.

Ji bo mirov baş tê bigihîne û rast binivîsîne, hin rahên (hîndarî) û xaçepirs jî hatine amadekirin. Hin kaxezên rahênan, wek nimre (5 û 6) bi du radeyên dijwariyê hatine danîn. Wek alîkarî du nîşanên dijwariyê, giran û sivik, hatine diyarkirin. Loma, ji bo her 12 peyvan, bilî kaxezên rahênan yên diyarkirî, heft kaxezên rahênan ji bo fêrbûnê jî hene. Bi rêya alîkariyên diyarkirî, mirov dikane kaxezên rahênan yên din jî ji bo radeyên dijwariyê yên cuda bi kar bîne.

Kaxezên rahênan, yên beşekî serbixwe dikanin li dû hev yan bi awayekî bijarte, yekser yan jî her dema ku mirov bixweze, tên bikaranîn.

Hûn dikanin kaxezên rahênan bi xwe nimre bikin û wan li cih û dema hûn bixwezin pêkbînin. Şagirtên we bila hejmara rûpelên rahênan bi xwe dagrin.

Gengaziyên bikaranînê him di warê zimanê kurdî de (avakirina gencîneya gotinan, rastnivîs û xwendin) û him jî di warê waneyên (ders) tiştan de dibin.

Mîna ku tê zanîn, hin gotin li hin cihan bi awayên cûrbecûr bi lêv dibin. Ji bo vê yekê, hemû navên wêneyên ku di rahênan de derbas dibin, ew wek ferhengok di dawiya pirtûkê de hatiye çapkirin. Daku di xebatê de yeksanî û ne tevlihevî çê bibe, divêt pêdagog vê ferhengokê bike bingeh û li gor wê biçe.

Nişandeka ku li jêrî rûpelan hatiye danîn, ji bo xwendevan û pêdagogan e.

Ezê pir kêfxweş bibim, heke hûn min li ser pêşniyaz, daxwez û rexneyên xwe agahdar bikin. Ezê hewil bidim, daringê li gor daxwezên we sererast bikim.

Ez ji xwendevanan re hînbûneke dilxweş dixwezim!

Alan DILPAK

FERHENGOK

Kurmancî :	*Gotinên hevmane :*	Kirmancî / Dimilkî :	Soranî :
baçermok	*baçermik, balçermek, balçimk, barçêmik, çekçekûle, çil, çilê çilê, çîlî çîlî, dûvmesas, perçemok, perçîmek, pîrçemek, şevrevînk, şevşevik, şevşevok, şilika şevê*	**şevşevik, şevşevok**	şemşemekore
baldan	*konsentrasiyon*	**konsantrasyon**	serinc
balîfê mêr	*balîfê maran, êskargo, hêlkeyî (...........), pelisank, qalqalok, qepûşk, (...........)*	**(...........)**	qalqalok
başûke	*baleban, başîk, başok, bazik, miqesok*	**arpejik**	başûke
baz	*balaban, baleban, bazî, eloh, şabaz, şahbaz, şahîn*	**baz/e**	baz
beq	*aqroq, baq, boq, , buk, buq*	**beqe, beqi**	boq
beran	*şek*	**baran, beran, vosn, vons**	beran
beraz	*baraz, bore, dengî, xinzîr, xiznîr*	**xonz/e, xoz/e**	beraz
berx	*berdîl, berix, berxik,*	**varek/e, varek/e**	berx
bilbil	*endelî, şevxûnk, tûteber*	**bilbil/e, bulbul/e**	şalûr, şalil
bizin	*gûskêza*	**bize, bizi**	bizin
canberî	*keçî derya, kêvcaloşk, qirjal*	**--------**	--------
canî	*cehnî, cenû, ciwanî, conî, cuwan, cuwanî*	**cana, cane, canî, cuyane**	ciwanû
cehşik	*cehişk, kurik, kurî, kurîn, sîpe, sîpik*	**canşik/e, kurî, kurri**	caşik
cewrik	*bûcî, cewrîk, cêwrik, çêjik, dihêlk, fênik, gucîle, kudik, kudî, kûdik, têjik, tol, tole, tûle, tûtik*	**bocî, cewrik**	gucîle, tûtik
çalak	*bizav, faal*	**çalak**	hoşmend, wirye, zirîng
çeqel	*çeqal, çexel, şeqal, torî, torîk, turî, tûrg, wawîk*	**çeqal/e, çeqel/e, çeqqal/e**	çeqel
çêlek	*çêl, manga, mange*	**manga**	çêl
çêlik	*cûcelok, cûcik, çêçik, çîçelok, çîçik, çûçik,*	**çêlik/e**	çêl
çûçik	*balinde, beytik, çivîk, çiwîk, çîçîk, çûk, firinda, perinde, quncîsk, sevanok, şivandîlke, terewil, teyr, têr*	**çûçik/e**	balinde, mel

Kurmancî :	*Gotinên hevmane :*	Kirmancî / Dimilkî :	Soranî :
daring	*ambûrîn, bûjen, çinyat, hacet, haşîya, malzeme, materiyal*	**hacet**	amraz, keriste
delfîn	*berazî derya, dêlfîn, dilfîn, hûtik, yonîs, xinzirê behrê*	**delfîn**	delfîn
dersdar	*fêrkar, hîndar, mamoste, pedagog*	**malim, mûsnedar**	mamoste
dibistan	*dersxane, fêrgeh, hîngeh, mekteb, xwendegeh, zaniştgeh*	**mekteb, mektev**	dibistan
dîk	*dîkel, keleba, kelebab, keleşêr, şêrik*	**dîk**	kelebab, keleşêr
dûpişk	*dîpişk, dumarekol, dupişk, dupûçik, eqreb, tupîşk*	**di(l)pistike**	dûpişk
elok	*alok, coqcoq, cûrcûr, elo, kûrkurê (bûqelemûnê) mê, mirîşka şamê, şamî, qelemon, qilît*	**çulux, dîkê misirî**	elîşîş, qelemûn
fêrdar	*dersdar, hîndar, mamoste, pedagog*	**malim, mûsnedar**	mamoste
fêrgeh	*dersxane, dibistan, hîngeh, mekteb, xwendegeh, zaniştgeh*	**mekteb, mektev**	dibistan
fîl	*devlok*	**fîl**	fîl
ga	*nêraga*	**ga**	ga
gakovî	*gakûf, gakûvî*	**gakûyî**	gaçêwî
gamêş	*camûs, kelgamês*	**gamêş**	gamêş
gencîne	*xezîne, xezne*	**xezîna, xezna**	gencîne
gengazî	*desthatî, îmkan, mecal, rêdan*	**îmkan**	îmkan
gêrik	*gêle, gêre, gîrik, mêrû, mîro, mojle, moristang, morî, mûr, mûrî*	**miloçike**	mêrûle
golik	*gulk, mozik, paronek*	**golik/e**	golik
gur	*gurg, verg*	**varg, verg**	gurg
hechecik	*çoleke, dîlmiqesk, dûmeqesk, dûvmexesk, hecheçoq, hecîreşk, hed-hedik, peresêlke, pîlsteng, qerneqûçik*	**hechecik/e, hachacik/e**	hechecoq, peresêlke, pîlsteng
heftar	*heftiyar, keftar, kemtiyar*	**heftar, xeftar**	kemtiyar
hephêpik	*dawûdîdunîkil, dîksilêman, hudhud, kûkê dumdum, pepûka fisek, pepûka kilik, pepûka Silêman, teyrikê dunikil*	**dîksilêman**	pepûsulêmanke
hesp	*esp, hasp*	**astor/e, ortor/e**	esp

Kurmancî :	*Gotinên hevmane :*	Kirmancî / Dimilkî :	Soranî :
hespê behrê	----------	**astorbahr, astorê bahrî**	espê behri
hespê nîl	*espê avî, hespa Memê Alan, hespê berî, hespê avê, hespî avî, mahîna avînijdebaran, mehîna avî*	**astorê nîlî**	hespê avî
heştpê	*ahtapot, axtapot, merê (rewirê) heîştling (heîştpenc)*	**heşt (heyş) herme**	seretan
hewil dan	*cehd kirin, zef xwestin*	**cad kerdene**	koşiş kirin
heywan	*teba, lawir*	**heywan**	giyanleber, heywan
hêstir	*dundul, estir, êstir, hestêr, hestîr, qantir, qatir*	**qantir/e**	êstir
hêştir	*deve, devîh, hêcin*	**deva, deve**	huştir, wiştir
hêştirmel	*heçtirmel, serperîzk*	--------	wiştirmir
hirç	*hurç*	**hes/e, heş/e**	wirç
hirçê cemserê	*hirçê şimalî, hirçê xûzkê, hirçî sehol-bend*	**heşê cemedî, heşo spî**	wirçê sipî
hîndar	*dersdar, fêrdar, mamoste, pedagog*	**malim, mûsnedar**	mamoste
hîndarî	*berhevî, hewer, hînker, rahên*	--------	meşk, rahên
hîner	*ders, wane*	**ders/e**	wane
hîngeh	*dibistan, fêrgeh, mekteb, xwendegeh*	**mekteb, mektev, nusnegah**	dibistan
hulî	*baz, burgut, dal, daraşwirxal, eylo, helo, qertel, teîr*	**eylo**	helo
jûjî	*jivjî, jîjîk, jîjo, jojî, jûjû, sîxur*	**dûje, jûje**	jûjik
kar	*gidîk, karik, kehr*	**bizek/e, bizêk/e**	kar
kengerû	*kangaro, kangrû, kêngûrû*	--------	kunxur
ker	*caş, cehş, godrêj, guhdrêj, gureş, merkeb*	**her/e**	ker
kerguh	*keroşk, kewoşk, kêrîşk, kêroşk, kêrwişk, kêvroşk, kewrîşk, kewrûşk, kêwrûşk, kîroşk, kîvroşk*	**awrêş, harguş**	kerwêşk
kerkedan	*gaê yeksture, kerqedan*	**gergedan**	kerkeden
kevjal	*kevjing, kevjnîk, kêfşing, kêvjale, req*	**çarpencike**	kirjal
kevok	*kevotar, kevotk, kevuk, koter, tivirk, tivîrg*	**gorgeçîne**	kotir
kew	*qarîtk, kebk*	**zaranc/e, zaranz/e,**	kew

Kurmancî :	Gotinên hevmane :	Kirmancî / Dimilkî :	Soranî :
		zerenc/e	
kêzik	*bihok, buhuk, buxik, gîgiwêrk, kêzekesk, kêzûk, mêrû, mixmixk, sic, zêndî*	lûlik	qaloçe
kormişk	*cibrok, curc, curt, koremişk, kosnîg, kremişk, mişkê kor, stevlok, xiltê kor, xîlt*	koremişk, kurmuşik	cûrc
kulî	*hespê gîhê, kulisink, kulleh, kulo, kûlî, melex, sûsirk*	kulî	kilo, kule
kund	*bûm, kind, kundelo, pûm, şût, tot*	bum/e, pû, pûyo kor	kundebebo, pepo
kurbeşik	*çaleke, kurbeş, kuribeşk, kurbeşîk, kurbeşk, kurebeşk, parsûk, qurbeşe, qurbeşk*	kurbişik	kurebeşe
kurik	*cehişk, cehşik, kurî, kurîn, sîpe, sîpik*	canşik/e, kurî, kurri	caşik
kurm	*kirm, maşot, temtîr, tertûl, turtûr*	kerm, tentûr	kirim
kutkutik	*darkirok, darkol, darkunkere, darkutîk, darkûke, kankûrk, kutkutok, terewilê darqul*	kutkutik	darkunkere
kûçik	*kelp, kûtî, sa, se, seg*	kutik/e	seg
kûsî	*kêsîle, kîsel, kîsele, kîso, kûsel, kûsele, kûselok, kwêsî, kwîsî, şkêvlatok*	kesik, kûsî	kîsel, reqe
lama	*mîgir*	lama	lama
legleg	*hacîleqleq, leqleq*	legleg, leyleg	hacîleqleq
malûlk	*kurm, lûlik, malik, malîlk, marik, tîzmar*	lûlik	kirim
mamoste	*dersdar, fêrdar, hîndar, pedagog*	malim, mûsnedar	mamoste
mar	*mer*	mar, mor	mar
margîse	*bokelemûn, bûkelemûn, durû, kemkema, kerpêe, pîra mîlikdas, pîrka melekdas, têrtêre, xemegurî*	bûkelemûn	marmilok
marmasî	*cûmasî, mermesî, mesîyê dirêj*	masêmar, masê marî	marmasî
masî	*mesî*	mase, mosa, mose	masî
masîgir	*leylekê masya, şîrînşaho, quling*	masîgurete	masîgire
masîhût	*balîna, hûf, hût, neheng, nehing*	--------	neheng
masîlok	*fok, golkê avê, gulka avî, pişîka avî, sekê behrê*	kutikê behre	segaw, cile

Kurmancî :	Gotinên hevmane :	Kirmancî / Dimilkî :	Soranî :
masîpan	*masîkartûxk, tilpank*	**masêpan, masêpon**	tilpank
masîşûr	*masyê şûr, serşûrmasî*	**maseşîmşêr**	şûrmasî
meymûn	*sehdan, şemo, maymun, meymînk, mêîmûn*	**meymun/e**	meymûn
mêş	*hûrmêş, vizik*	**mêşe**	mêş
mêşa hingiv	*heng, mêşa hingivî, mêsa hingvînî, mêşa hingwîn, moza hingiv*	**mêşa hemgênî**	meşengiwîn
mirîşk	*mir, mirwîşk, tûtik*	**kerge**	mamir, mirîşk
mişk	*mîşk*	**mere, merre**	mişk
mî	*mêşin, mih*	**mîye**	mer
moz	*korox, pêlesor, pîzag, pîzalok, pîzang, sêmsor, stang, şanezerk, zirgêtik, zirgêtk*	**moze**	zengesûre
mozega	*kelmêş, kermêş, korox, mêşa dewêr, mêşa keran, mêşik, mozeyê keran, pîzang*	**mozegameşan, mozegameşe**	mozeşine
nêrî	*gîsk, teke*	**nêrî, kel**	nêrî
ordeg	*miravî, sone, sûna, werdek, xarxarîk*	**ordeg/e, werdeg/e**	miravî, sone
panter	*piling, pilinga çîn*	**panter**	panter
pelîkan	*dêmkefçik, keravî, xotan*	**pelîkan**	pelîkan
pepûk	*kûkû, pepok*	**pepûg, pepûng, pepûk**	pepû
pepûle	*aşfatik, balatîf, belbelîtanik, belbelîtank, beletîtk, belîtang, bilbilîtanik, firfirok, minminîk, nimnimî, peletîvk, pelpelîsk, pepîle, perperok, perwane, pirpirk, pirpirok, pirpîrek, pîrik, pletînk*	**perperik, pirpirik**	perwane
peyv	*bêje, çekû, gotin, kelîme, şor, wuşa*	**çekûye**	wişa
pezkovî	*bizina yawanî, fîlegêj*	--------	bizneçêwî
piling	*babir, peling*	**piling**	pilîng
pilingê pinpinî	*jaguar, jagvar*	--------	pilingê belek
pising	*dihlik, kêtik, kitik, pisik, pisink, pisîk*	**pising/e**	pişîle
pisîk	*dihlik, kêtik, kitik, pisik, pising,pisink*	**pising/e**	pişîle
pîngwîn	*pêguen, pêngwên, pêngwîn, pîngiwîn*	--------	pengwîn
	bilo, calcaloke, cacalok, dapîrojk,		

Kurmancî :	Gotinên hevmane :	Kirmancî / Dimilkî :	Soranî :
pîrik	*kevnî, pênpênûşk, pêpênuşik, pilindir, pindepîr, pîravok, tevinpîrk, tevnepîr*	**pîrike**	calcaloke
pîşemasî	*keştî portexalî, mêdûz, pişemasî, xendûs*	--------	--------
pol	*klase, sinif*	**sinifi**	pol
qalqalok	*balîfê maran, balîfê mêr, êskargo, hêlkeyî (...........), pelisank, qepûşk, (...........)*	**(...........)**	qalqalok
qaqlîbaz	*kakilî bazan, terewila mesîxwur, sînik, tîtilkinaçe*	--------	masîxwur
qaz	*bet*	**qaz, qaze, qazi**	qaz
qijik	*kerejûk, qelabaçke, qelebask, qele-başk, qeşqel, zaq*	**qijike**	--------
qirik	*çûçereş, kel, qaj, qankereş, qaqîj, qir, xurab*	**qelancike, qilancike, qilanciki**	rîşole
quling	*qurîng, sîquling*	**quling/e**	quling
qumqumok	*bîkmar, bûkacûya, bûkemar, bûkmar, dîlmar, fatfatik, fatfatok, fatik, gimgimok, gumgumok, hulîskemar, kelpezî, kêlbik, marecok, marmarok, marmaroşk, marmêlke, mengîsk, qumqume, qumqumuk*	**gumgumiki, qumqumik**	qumqumok
qumrî	*fatfatik, fatmuk, kevot, koter, kotir*	**qumrî**	qumrî
rade	*derece, gradûs, miqam, niqir, pêling, pîle*	**dereca**	pile
rahên	*berhevî, hewer, hîndarî, hînker*	--------	rahên
rovî	*rêvî, rûvî*	**lue, luwî, luy, lû, lûe, lûwî, lûye, rûye**	rîwî
sarpêhatî	*deniş, ceribandin, ceribok, serborî, serhatî, taqi, tecribe*	**tecrûbe**	îmkan, tiwanî
segavî	*darbir, kûçikê avê, saavî, segî avê, segî avî, semasî, xindî*	--------	cile, segaw
semasî	*hûtê berê, kûçikmesî, kûtiyê avî*	**masekutik, masê kutikî**	semasî
semorik	*çekeloz, pilûr, sencab, simolek, sior, sivore, siwûrî*	**simolek**	simbore
sîsolek	*keçelok, kergê, kerxur, kurt, kurtekelaşe, sîmex, sîqalk, sîqalqa*	**laşewer, leşewer, leaşwer**	sisark
	gurî, simsyar, sîmerx, sîmswark, sin-		

Kurmancî :	Gotinên hevmane :	Kirmancî / Dimilkî :	Soranî :
sorewîlk	*siyarik, sîsalik, sîsarik, sîsark flamîngo, sonevîrk*	**filemîngo**	filemîngo
şêr	*xezenfer*	**aslan, şêr**	şêr
şêwe	*azîn, metod, rêbaz, rêzik, şêwaz*	**metod**	şêwe
şivir	*ask, mambiz, maral, gakûvî, pazkovî*	**--------**	kel, şûr
tajî	*tazî, tejî*	**tajî**	tajî
tawîs	*tawis, tawus, tawûs*	**tawis**	tawîs
teba	*heywan, lawir*	**heywan**	giyanleber, heywan
tîmsah	*cile, gimgimokê avê, krokodîl, sûsmar, timsax*	**tîmsah**	tîmsah
tukan	*----------*	**tukan**	tukan
tûtî	*bêbêmeto, bîbîmeto, dewdew, papagan, totî*	**papaxan**	tûtî
tûtîevîn	*dewdew*	**--------**	çuçika vîyane
wane	*ders, hîner*	**ders/e**	ders
weşek	*gorewîlk, gornebaş, kîtka asê, kîtka kûvî, pisgê kûvî, pîşîka kûvî, werşek, weşak*	**--------**	gorewilk
xalxalok	*kêzika biharê, kêzmaxatûn, sosik, sosin*	**xalofir**	xalxalok
xezal	*ahû, bizina kûvî, hevorî, hevûrî, şûl*	**xezale, xezali**	mamiz, asik
xwendegah	*dibistan*	**mekteb**	dibistan
zebra	*kerê kîvî, kerê ravrav, kerê şehnik, kerê tîxdar*	**zebra**	kerî wehşî
zerafe	*canhêştir, canêdeve, devîşk, jîraf, zîraf, zurafa, zûraf*	**zurafa**	zerafe
zerîle	*beîtik, kenarî, qenarî, zerbav, zerwêla*	**kanarya**	kenarî

Çavkanî

1. D. Îzoli
   Ferheng
   Kurdi-Tırki / Tırki-Kurdi
   Weşanên Deng, İstanbul-1992, ISBN: 3-927213-04-7

2. Feryad Fazil Omar
   Kurdisch-deutsches Wörterbuch
   Ferhenga Kurdî-Elmanî
   Kurdische Studien, Berlin-1992
   Verlag für Wissenschaft und Bildung
   ISBN: 3-927408-45-x

3. Joyce Blau
   Dictionnaire Kurde
   Publications du Centre pour l´Étude des Problèmes
   du Monde Musulman
   Contemporain 4, rue de Pascale, Bruxelles 4, 1965

4. Torî
   Ferheng
   Kurdî-Tirkî / Türkçe-Kürtçe
   Koral, İstanbul-1992, ISBN: 975-7780-16-2

5. Ali Seydo - Ali Gewranî
   Ferhenga Kurdî Nûjen
   Kurdî-Erebî, 1985

6. Musa Anter
   Ferhenga Khurdî-Tirkî
   Yeni Matbaa, İstanbul-1967

7. Malmisanıj
   Ferhengê Dımılki-Tırki
   Weşanên Deng, İstanbul-1992

8. Baran Rizgar
   Dictionary - Ferheng
   Kurdish - English / English-Kurdish
   Kurdî-İngîlîzî / İngîlîzî-Kurdî
   Lithosphere Printing Cooperative
   82/90 Queensland Road, London N7 7AW - 1993

9. prof. FARIZOV
   Ferhenga Tirkî-Kurdî
   Ankara 1994, Öz-Ge Yayınları 18
   ISBN: 975-7861-03-0

10. Amirxan
    Ferhenga Kurdî-Almanî
    Max Hueber Verlag, 1992
    D - 8045 Ismaning
    ISBN: 3-19-006349-4

11. Amirxan
    Ferhenga Almanî-Kurdî
    Max Hueber Verlag, 1992
    D - 8045 Ismaning
    ISBN: 3-19-006348-6

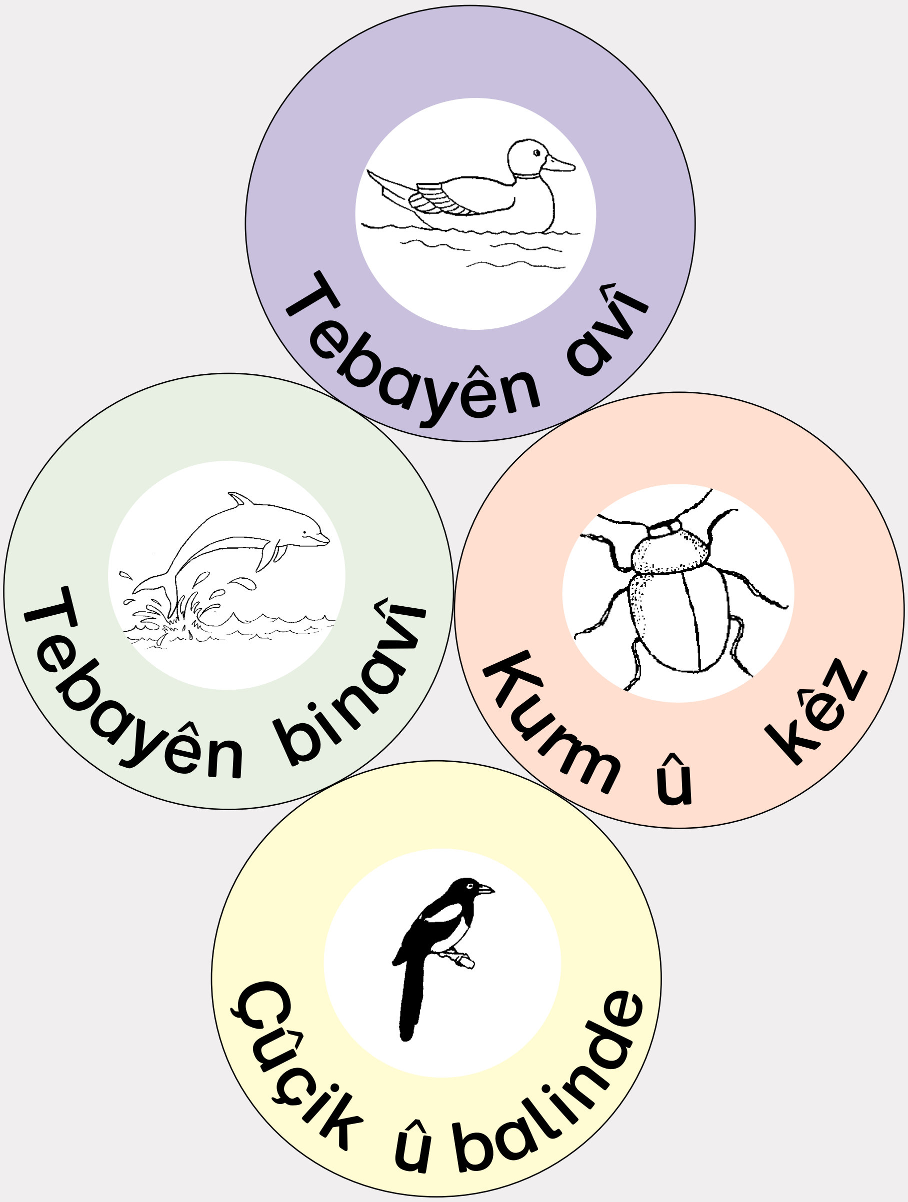
Tebayên avî
Tebayên binavî
Kurm û kêz
Çûçik û balinde